

**HET BEWEGENDE KLASLOKAAL
LEREN VANUIT BEWEGING**

**Evaluatie verslag van werken met banken en kussens in
Klas 1**

Schooljaar 2015/2016

Inleiding

Na de Pilotstudie bewegend leren op de Vrije school Den Haag is er besloten om drie jaar lang het bewegend onderwijs in grondig te evalueren. De eerste klas wordt dit schooljaar 2015/2016 voor de derde keer geëvalueerd. Op grond van de evaluaties zal de directie een besluit kunnen nemen of bewegend leren gestandaardiseerd kan worden in klas 1.

In dit verslag is gebruikt gemaakt van een drietal vragen die vervolgens zijn opgesplitst in een aantal sub vragen. Deze vragen zijn de afgelopen drie jaar gebruikt bij de evaluatie van de bewegingsklassen. De eerste vraag is gericht op de bijdrage van het meubilair ten aanzien van de motoriek. Bij vraag twee wordt er gekeken naar de vergroting van de sociale vaardigheden met de kring als grondvorm. Tenslotte is de vraag gesteld of de beweging en de kringopstelling de focus in het leerproces bij de kan kinderen vergroten.

Doorgaand wordt er in dit verslag aandacht besteed aan de effecten van bewegend leren en de werking van de flexibele klasinrichting op het leren van kinderen.

De evaluatie vragen voor klas één leerjaar 2015/2016 zijn beschreven vanuit onderzoeksresultaten en ter aanvulling hierop zijn de ervaringen van de huidige eerste klas leerkrachten en de ouders opgeschreven. In de conclusie wordt het besluit, om in klas één bewegend onderwijs te standaardiseren, beargumenteerd.

De voor- en nadelen van het bewegende leren zijn samengevat in een SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities & Threats).

Evaluatie

1. Draagt de bewegende klas bij aan het ontwikkelen van de motoriek? En welke invloed heeft bewegen op de cognitie?

In de wetenschap is het onderzoek vooral gericht op de samenhang tussen bewegen en leren. Recent onderzoek laat zien dat fysieke activiteit en leertaken een positieve invloed heeft op het leren. In de Verenigde staten is dit bijvoorbeeld aangetoond voor het programma Physical Activity Across the Curriculum (PAASC) (Donnelly et al., 2009), waarbij basisschoolleerlingen anderhalf uur per week bewegend leren. Prestaties op rekenen, lezen en schrijven verbeterden hierdoor.

Momenteel loopt er in Nederland wetenschappelijk onderzoek naar de vraag "Is er een causale relatie tussen bewegen op school en cognitieve onderwijsprestaties, verzuim en schooluitval?".¹ Het onderzoek richt zich met name op basisschoolleerlingen: Voorlopige resultaten gebaseerd op metingen van de afgelopen twee jaar laten zien dat direct na fysiek actieve taal- en rekenlessen kinderen meer gericht zijn op hun taak. Ook laten de metingen zien dat fysiek actieve reken- en taallessen de reken en spellingsvaardigheden van leerlingen verbeteren. Op de leesvaardigheid is geen effect zichtbaar.

¹ <https://www.nro.nl/kb/405-15-410-onderzoek-naar-relaties-tussen-fysieke-activiteit-en-leerprestaties/>

De kinderen van de eerste klas zijn nog heel beweeglijk en stappen enthousiast in als er een vorm/spel wordt geboden waarin bewegen kan worden. Specifieke oefeningen worden met ernst gedaan, de kinderen die iets moeilijk vinden, gaan soms gek doen. Dit biedt de bewegende klas veel mogelijkheden om die oefeningen in spelvorm te doen. Dit wordt als een meerwaarde ervaren!

De ontwikkeling van de motoriek wordt bevorderd door dagelijks veel te bewegen. Dat de bewegende klas bijdraagt aan de ontwikkeling van de motoriek lijkt vanzelfsprekend. In de bewegingsklas is bewegen geen lesonderdeel of alleen een leer ondersteunend middel, maar een vanzelfsprekendheid die mede door het flexibel materiaal de hele dag mogelijk gemaakt wordt. Daarnaast is de beweging ook gericht op de verdere ontwikkeling van de onderste vier zintuigen. Vanuit de beweging tijdens het dagelijkse parcours, worden de kinderen uitgedaagd om hun aandacht te richten en eigen grenzen te verleggen. De onderste zintuigen² helpen de kinderen in hun sociaal-emotionele ontwikkeling en dragen bij aan het welbevinden van kinderen. Een kind dat goed in zijn vel zit kan zich beter creatief uiten. Bewegen is een doel die, naast het bevorderen van leerprestaties, volgens de leerkrachten ook vrijheid geeft om te kunnen ontdekken en ervaren, zodat je leert afstemmen op de omgeving en grenzen kunt beleven. Bewegen heeft hier een meer holistische benadering.

² <https://sites.google.com/site/helendleren/home/inhoudsopgaven/pedagogische-achtergrond/leeftijdskarakteristieken-en-leerplan/e-afzonderlijke-onderwerpen/de-zintuigen/de-onderste-4-zintuigen>

Sub-vragen:

- *Welke mogelijkheden biedt het meubilair in het bewegende klaslokaal?*

Door het meubilair is er meer ruimte om te bewegen. Wanneer je in de kring zit is de klas vrijwel leeg. Hierdoor zijn kringspelen en liederen met bewegingen sneller uit te voeren en laten we de kinderen meer bewegen dan in een 'normale' klas. Er wordt meer tijd besteed aan het verbeteren van motorische vaardigheden. Het meubilair is handzaam om door de kinderen zelf te worden verplaatst, wat praktisch is. Daarnaast is het voor de kinderen een grote meerwaarde dat ze zelf telkens opnieuw hun plekje in de ruimte moeten bepalen bij de verschillende opstellingen. Dat dit twee-aan-twee gebeurt, is een mooie bijkomstigheid! Het parcours in de ochtend is voor bijna alle kinderen een fijn begin om de schooldag te starten.

- *Wat neem je waar aan verschillende zit/schrijfhoudingen van kinderen?*

De zithouding van de kinderen vraagt constante aandacht in de eerste klas. Tijdens het schrijven moet er steeds gewezen worden op de "paardrijzit"³, anders gaan ze hangen op de kussens. Het is van groot belang dat de kussens stevig gevuld zijn om 'stevig in het zadel' te zitten en daaraan te wennen. In de kring zitten de kinderen meestal op banken.

- *Wat neem je waar aan de motoriek bij de eersteklasser?*

De motoriek begint groot. Alle bewegingen ga je definiëren, van groot naar klein. Je ziet iedere ochtend wat een parcours doet met de kinderen, de ontwikkeling van de motoriek is goed zichtbaar. Bij de evenwichtsbalk kun je de balans mooi waarnemen.

2. Draagt de opstelling van de meubels (de kring als grondvorm, minder frontaal les) bij aan het vergroten van sociale en cognitieve vaardigheden?

De klasinrichting heeft een aanzienlijke invloed op de prestaties voor rekenen, leesvaardigheid en schrijfvaardigheid. Daarnaast blijkt uit studies dat een flexibele klasinrichting ook helpt om de creativiteit van kinderen te stimuleren (Het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO)⁴. Het werken in groepen het voeren van kringsgesprekken, het geven van presentaties en het werken aan een toneelstuk vraagt *geen* passen en meten in de bewegingsklas, daar de kinderen het lokaal vullen en niet het meubilair. Er is altijd ruimte om activiteiten te doen!

Belangrijk is: hoe vol is de klas? Idealiter is de klas niet te kaal, maar ook niet te overladen met meubilair en inventaris. Een volle klas belemmert kinderen in hun mogelijkheden om door het klaslokaal te bewegen (Gandini, Hill, Caldwell & Schwall, 2005). In de bewegende klas wordt er dagelijks gebruik gemaakt van verschillende opstellingen (kring-, rij-, groeps- en zonnen opstelling). Dit is mogelijk door de makkelijke hanteerbaarheid van de kussens en banken. Het vergroten van het sociale draagvlak door de verschillende opstellingen is duidelijk waarneembaar door de leerkrachten en ook door ouders en lijkt vanzelfsprekend, gekeken vanuit de samenwerking die de kinderen inzetten om de klas weer om te vormen.

In samenwerking met de kinderen kan de kring een grote bijdrage leveren aan de opbouw van een sociale context in de klas, waar betrokkenheid en welbevinden de richtlijnen zijn (onderwijs maak je samen, 2009).⁵ Het verloop in de kring vraagt in de

³ Zithouding op het kussen waarbij de knieën en het onderbeen langs het kussen de grond raken, waardoor de rug recht is.

⁴ <https://www.nro.nl/kennisrotonde002a/>

⁵ <http://www.wilmavanesch.nl/wp-content/uploads/2011/04/De-kring-vanuit-de-drie-pijlers-Egoscoop.pdf>

eerste maanden veel aandacht van de leerkracht. Het stellen van grenzen en het maken van afspraken heeft tijd nodig voordat het een gewoonte is geworden. Belangrijk is dat het in samenwerking met de kinderen gebeurt, hun inbreng in het reilen en zeilen in de kring is groot. Van de leerkracht wordt innerlijk meebewegen en loslaten van vooropgestelde doelen gevraagd.

Verschillende opstellingen

Zon- rij- en groeps opstellingen

Sub-vragen:

- *Wat neem je waar aan de sociale interactie tussen leerlingen onderling?*

De kring draagt bij aan het vergoten van sociale vaardigheden. Het duurt wel enige maanden, voordat er rust komt in de kring. Er wordt heel veel gereageerd op elkaar, dit zal wellicht minder zijn in een frontale opstelling. Als de groep eenmaal 'indaalt' en er rust komt, dan is de kring een prachtige opstelling waar iedereen in gezien kan worden. Ook wordt storend gedrag voor de kinderen snel ervaarbaar als gedrag dat het geheel verstoort. Door de kring zien kinderen meer van elkaar omdat ze elkaars gezichten meer zien op een dag. Er komen in de kring meer prikkels op de kinderen af. Open kinderen vragen hier goed pedagogisch handelen van de leerkracht.

Na dynamisch kring-werk is het vaak een weldadige rust om even frontaal of in groepen te gaan werken. Er wordt veel gebruik gemaakt van verschillende opstellingen dus niet alleengebruik n.a.v. het werk (bv. schrijven frontaal, auditieve dingen in de kring) maar de opstellingen worden ook gebruikt om een bepaalde dynamiek te verzorgen. De samenwerking wordt gestimuleerd in de bewegende klas; onder andere door: de bankmaatjes (samen een bank moeten verplaatsen), het parcours in de ochtend (en dan met name het opruimen hiervan) en het wisselen van de opstellingen.

- *Wat neem je waar aan de sociale interactie tussen leerkracht en leerlingen?*

Er vindt een grotere wederkerigheid plaats tussen de kinderen en de leerkracht. Er is veel (fysieke) bewegingsruimte. Dit schept ook innerlijke bewegingsruimte. Het lesgeven in de kring vraagt van de leerkracht een andere houding dan frontaal voor de klas staan. Het is belangrijk in de bewegingsklas om als leerkracht een natuurlijke autoriteit te zijn, omdat het vrijere gebruik van de ruimte meer gelegenheid geeft voor vrijere ontmoetingen tussen leerkracht en leerling. Dit vraagt van de leerkracht om zich te verbinden en zelf innerlijk beweeglijk te blijven. Het lesgeven is meer gestuurd vanuit gevoel en intuïtie.

Net als in de kleuterklassen is de leerkracht door de kringopstelling meer deel van het geheel. De leerkracht staat meer tussen de kinderen in en kan hierdoor ruimte aan de kinderen geven om meer zelfstandig te zijn en hun eigen weg te ontdekken. Dit resulteert in een leergierigheid die uit het kind zelf komt. Het is belangrijk om duidelijke gewoontes en afspraken te hebben, maar wanneer aan deze voorwaarde voldaan is, geven bijvoorbeeld de "ombouwmomenten" de kinderen de gelegenheid om tussendoor even naar de leerkracht te gaan om een idee te delen. Doordat er meer in de kring bewogen en gezeten wordt, zie je alle kinderen goed en zijn de kinderen altijd zeer betrokken bij alles wat in de kring gebeurt. Het is makkelijk om snel tussendoor een kring- of bewegingsspel te doen. De kinderen kunnen ook non-verbaal met voorstellen komen, doordat je ze meer ziet en er meer actie in de ruimte kan ontstaan binnen de kring. Door de vrije ruimte te creëren kan het initiatief vaak ook meer bij de kinderen komen te liggen.

- *Wat vraagt de opstelling kring of frontaal werken en het moeten "ombouwen" van de klas van jou als leerkracht?*

Vorbereiden, duidelijke uitleg en geduld! De leerkracht moet nadenken waarom hij een bepaalde opstelling wilt en waarvoor hij deze gepast vindt. Het 'ombouwen' van de opstellingen wordt als een zegen ervaren. Als leerkracht zie je daar zoveel gebeuren! Dit is een lesonderdeel op zich.

3.Zorgt de kringopstelling in de klas voor een actievere werkhouding? Hoe werkt deze door in het leren en opnemen van de lesstof?

De kringvorm zorgt voor een sterke gezamenlijke betrokkenheid en geeft de ruimte om te bewegen. Het gevoel dat ze het met elkaar moeten doen is sterk aanwezig en vraagt actief meebewegen en denken. Dit resulteert ook in een actieve werkhouding. Ondanks dat de aandacht en concentratie bij kinderen met de dag en het weer kan wisselen, wordt de actieve werkhoudingen in de bewegingsklas, als positief beschreven door de leerkrachten. Mede door de mogelijkheid om te bewegen als het nodig is. De afwisseling tussen in en uitademen maakt dat je actief blijft en je beter kunt focussen.

In onderzoek zijn er lichte aanwijzingen voor een positief effect van bewegen op aandacht, concentratie, motivatie en het gedrag van kinderen in de klas. Omdat er in de gevonden studies vaak subjectief gemeten wordt (door observaties van de docent) is dit bewijs echter niet heel sterk. De context waarin de bewegingsactiviteit wordt aangeboden en een goede, motiverende begeleiding door de leerkracht, speelt een bepalende rol op sociaal gedrag, zelfbeeld en zelfvertrouwen en deze dragen bij aan de actieve betrokkenheid.

Doordat de kring het mogelijk maakt om dagelijks bezig te zijn met gerichte motorische oefeningen als de evenwichtsbalk, Bal-A-Vis-X⁶ en oefeningen uit de extra les van A. Macallan⁷, neem je een sterke aandacht waar tijdens instructies. Daarnaast hebben deze oefeningen een positief effect op executieve cognitieve functies⁸. Beweging waar je goed bij moet nadenken, zoals complexe vormen van beweging, of bewegen in een uitdagende omgeving, heeft meer verbetering tot gevolg dan simpele fysieke activiteit.

Sub-vragen:

- *Hoe is de concentratie bij de verschillende lesonderdelen?*

De betrokkenheid bij activiteiten die in het midden van de kring plaatsvinden is groot. De kring als schoolbord, wordt als zeer positief ervaren. Als leerkracht kun je veel meer zien van de kinderen. Ook wanneer er iets in de kring op het kleed wordt uitgelegd zijn de kinderen er allemaal mee bezig. Neem bijvoorbeeld het tellen met de kralenketting tot 100. Wanneer deze in de kring wordt gelegd, zie je dat alle kinderen gaan tellen een meedoen. Iedereen zit op de eerste rij en kan alles goed zien.

⁶ https://www.youtube.com/watch?v=_mbQv34Zs-w

⁷ <http://vo-extrales.blogspot.nl/>

⁸ *plannen, aandacht, time-management, flexibiliteit e.d.*

Concentratie en aandacht is iets waar je in de eerste klas aandacht aan moet besteden. De kinderen moeten leren om naar elkaar te luisteren en dat er momenten zijn dat het ook stil moet zijn in de klas. De concentratie is heel wisselend bij kinderen, ze staan nog erg open voor dat wat er in de omgeving gebeurt. De bewegende klas biedt echter veel mogelijkheden om een activiteit in te lassen om de energie even op te schudden of juist tot rust te brengen, zodat je niet hoeft door te drukken als leerkracht.

Wat betreft het bewegen met de groep, wordt er waargenomen dat veel kinderen meebewegen (bijvoorbeeld bij tafelrijen). De kinderen zijn zich dan zelf ook niet bewust van het feit dat ze het niet helemaal zelf doen. Beurten geven in kleinere groepjes of individueel helpt dan om het kind wakker te maken. Het is prachtig om te zien met hoeveel aandacht de meeste kinderen daar dan naar kunnen kijken. De betrokkenheid bij dit soort activiteiten is groter in een kring dan als er frontaal lesgegeven wordt. De stap naar individuele vaardigheid krijgt in de bewegingsklas voluit de mogelijkheid om dit vanuit de beweging in het bewustzijn te krijgen, waardoor het in klas vier zelfstandig ingezet kan worden.

- *Wat vraagt de opstelling (kring of frontaal werken binnen een les) van de kinderen?*

De kinderen hebben vooral veel plezier om de vorm van de klas om te bouwen. We nemen vooral een grote mate van zelfstandigheid waar en een groep die initiatiefrijk is. Aziza Mayo (lector vrijeschool pedagogiek Leiden) gaf aan dat het initiatief van een leerling weggenomen wordt in een frontale opstelling, ze nam waar dat er meer mogelijkheden waren voor initiatief in de bewegende klas.

Ouders

Hoe bevalt het bewegend onderwijs met het vele werken in de kring, met extra ruimte voor bewegen en het meubilair?

Aan de ouders van de klassen één werd de volgende vraag gesteld tijdens de ouderavond:

Samenvatting:

Ouders zijn enthousiast en geven aan dat hun kind dat ook is. De overgang van kleuters naar eerste klas is veel beter en logischer door de bewegende klassen. Vooral voor jongens is bewegend onderwijs noodzakelijk, maar ook voor meisje is het ook heel fijn en goed. Het klaarzetten van het parcours dat vinden de kinderen heel leuk en ouders waarderen enthousiasme waarmee ze het parcours opbouwen. Het parcours maakt het naar school gaan leuker en bevordert het zelfvertrouwen van kinderen. Kinderen die motorisch niet sterk zijn vinden het ook fijn om te bewegen. Voor hen is de bewegende klas goed, omdat je ziet groeien in hun zelfvertrouwen, moed en motorische vaardigheden. Niet-bewegend onderwijs vinden de ouders onnatuurlijk; kinderen zijn beweeglijk en daarnaast maakt het, het leren ook veel leuker. De kring maakt de sociale ontwikkeling van een groep meer zichtbaar en onontkoombaar. De kring maakt dat je samen bent; je bent onderdeel van een geheel (anders dan frontaal in de klas zitten). Door het veranderen van opstelling in de klas, krijg je afwisseling in stemming door de dag heen en binnen een les. Alleen een kring zou wel heel prikkelrijk zijn; rijen zijn ook belangrijk. Leraren die bewegen met kinderen hebben een andere band dan leraren die 'voor de klas staan': aldus de ouders.

Conclusie

Nadat de eerste klas bewegend leren drie jaar geëvalueerd is kunnen we concluderen dat leerkrachten en ouders erg positief zijn over de bijdrage wat de bewegende klas biedt aan de ontwikkeling van kinderen. De informatie van de pilot klas, de evaluaties verslagen van de afgelopen jaren, onderzoeksresultaten, bevindingen van vakleerkrachten dragen ook bij aan het behouden van het bewegingsonderwijs.

De leraren zijn vooral enthousiast over de mogelijkheden die de inrichting van de klas biedt om te kunnen bewegen. Ze kunnen snel gebruik maken van verschillende werkvormen. Je kunt makkelijk inspelen op de behoeftes van de kinderen. Bewegen kan ingezet worden voor de motorische ontwikkeling, voor het opnemen van de leerstof en de ontwikkeling van het sociale proces. Dit draagt bij aan de ontwikkeling van de totale mens in wording.

De leraren ervaren de kring als basisvorm als een positieve bijdrage aan de vorming van een goede sociale context waarin de kinderen zich dagelijks bevinden. De betrokkenheid is groot in de kring en als leerkracht kun je de kinderen goed waarnemen. De afwisseling tussen in- en uitademing die door de wisseling van de opstellingen en de bewegingsmogelijkheden plaats vindt maakt het moment van focussen groter. Hierdoor kan de leerstof goed worden opgenomen en schriftelijk verwerkt geconcentreerd gemaakt worden.

Er zijn een paar kantlijnen waar we aandacht aan moeten besteden: De banken zijn te klein voor de schriften die we gebruiken op school, dit vraagt voor aanpassing. De kussens vormen door de huidige vulling veel stof, na de meivakantie zal er gewisseld worden. In plaats van zaagsel zal er dan het vlies van spelt ingedaan worden. Dit vermindert het stofgehalte. Ook zal er een structuur gevonden moeten worden om ervoor te zorgen dat de kussens op tijd aangevuld worden.

De leerkrachten hebben behoeften aan naslag materiaal wat betreft motorische oefeningen, kring en pedagogische spelen. Voor een leerkracht vraagt de bewegingsklas een attitude switch, innerlijk mee beweging met de kinderen en openstaan voor intuïtie en veranderingen.

Christel Houtermans,
Coördinator Bewegingstaakgroep.

SWOT

Sterkte	Zwakte
<p>Klasniveau:</p> <p>+ sociaal: samenhang en verantwoordelijkheid leidt tot zelfstandigheid en betrokkenheid</p> <p>+ beweging: leerstof vaker aangeboden en uitgewerkt in de beweging. Meer beweging zorgt voor langere concentratie boog</p> <p>+ meubilair: snel om te bouwen naar kring-/ parcours-/ rij-/ groepjes opstelling zorgt voor afwisseling in de in-uit ademing</p> <p>+differentiatie: de ruimte die de kring biedt geeft mogelijkheden om gezamenlijk en veelzijdig bezig te zijn op motorisch, cognitief, emotioneel vlak</p> <p>+ ontwikkeling: uitrijping van de motoriek en alle zintuigen (evenwicht en tastzin het meest)</p> <p>+attitude leerkracht: wederkerigheid</p> <p>+onderzoek leerkrachten: wederkerigheid leerkracht kind. Natuurlijke overgang kleuter lagereschoolkind. Autonomie leerling</p>	<p>Klasniveau:</p> <p>- sociaal: rumoeriger/levendiger in de klas doordat drukke kinderen zich meer kunnen uiten. Zien en horen van introverte kinderen is aandachtspunt voor de leerkracht</p> <p>- beweging: vraagt klassen management van de leerkracht</p> <p>- meubilair: correcte zithouding op kussens en schrijfhouding aan de banktafels vraagt oplettendheid en correctie leerkracht</p> <p>-differentiatie: leerniveaus verschillen meer in de tweede, banken zijn laag voor de leerkracht om individueel te begeleiden</p> <p>- ontwikkeling: naar gecontroleerd bewegen vraagt oplettende begeleiding</p> <p>-attitude leerkracht: leerkracht met minder natuurlijk overwicht.</p> <p>-onderzoek leerkrachten: subjectief en dus persoonsgebonden</p>
<p>Schoolniveau:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Vernieuwing in didactische werkvormen als tegenwicht voor snellere cognitieve ontwikkeling = verdieping van vrije school pedagogiek. ● De extra ruimte voor beweging lijkt goed aan te sluiten op diverse wetenschappelijke onderzoeken die de relatie tussen bewegen en leren onderschrijven. 	<p>Schoolniveau:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Vorm vraagt van leerkracht affiniteit en enthousiasme voor beweging en nieuwe vormen. ❖ Nog te weinig zicht op effect van de grotere bewegingsruimte en kringopstelling op kinderen met gedrags- of leerstoornissen ❖ ARBO, vooral in de tweede klas is meer behoefte aan individuele begeleiding.

<ul style="list-style-type: none"> ● Het enthousiasme van een leerkracht die zoekt naar vernieuwingen is voor kinderen een parel voor de ontwikkeling ● Natuurlijke doorgaande lijn vanuit de kleuterklassen ● Onderzoek leerkrachten en expliciet maken van denk/werkproces 	<p>Leerkracht moet meer bukken bij uitleg.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Ontbreken van functioneel opbergsysteem voor materialen van kinderen vraag om extra investeringen in nieuwe kasten ❖ Subjectief; we baseren onze bevindingen (ervaringsonderzoek) op grond van fenomenologische waarnemingen ❖ Ontbreken van didactisch overleg over het werken in de kring en met dit meubilair met vakleerkrachten en klassenleerkrachten
Kansen	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> ● Meerwaarde vaststellen voor de kinderen en school om leren vanuit beweging te implementeren ● Profileren van de vrije school Den Haag ● De Hogeschool Leiden kan profiteren van onze ervaring en wij de bevindingen uit hun objectief onderzoek ● Grote betrokkenheid en enthousiasme bij leerkrachten kan leiden tot minder ziekteverzuim. ● Het biedt leerkrachten de kans onze vrije school pedagogie te verdiepen. ● Werken aan de Autonomie van het kind 2023. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Onvoldoende draagkracht bij ouders, (vak-) leerkrachten en schooldirectie (kan ontstaan bij slechte communicatie of twijfels over de verstrekte informatie) ● Onvoldoende animo verdieping van de leerkrachten in het leren vanuit beweging. ● Groot enthousiasme bij betrokkenen kan leiden tot tunnelvisie waarin er te weinig aandacht is voor mogelijke negatieve gevolgen.